

REGON 870502736
KRS 00000 41692
82 1090 1506 0000 0000 5002 0244

FUNDACJA GENERAL ELŻBIETY ZAWACKIEJ
Archiwum i Muzeum Pomorskiej Armii Krajowej
oraz Wojskowej Służby Polek
87-100 Toruń, ul. Podmurna 93, tel. 0048 56 65 22 186
e-mail: fapak@wp.pl; www.zawacka.pl

MEMORIAŁ
General Marii Wittek

+ *phot. (lesera)*
ppos. **SUJKOWSKA Helena**
zd. Chmielęńska

AK
KG
Oddział I

3073/WS

SPIS ZAWARTOŚCI TECZKI — ⁺ SUJKOWSKA Helena

3073/WSK

I/1. Relacja ✓ k. 23, s. 1-24

I/2. Dokumenty (sensu stricto) dotyczące osoby relatora —

I/3. Inne materiały dokumentacyjne dotyczące osoby relatora —

II. Materiały uzupełniające relację ✓

III/1 — Materiały dotyczące rodziny relatora —

III/2 — Materiały dotyczące ogólnie okresu sprzed 1939 r.

III/3 — Materiały dotyczące ogólnie okresu okupacji (1939-1945) —

III/4 — Materiały dotyczące ogólnie okresu po 1945 r.

III/5 — inne...

IV. Korespondencja

V. Nazwiskowe karty informacyjne ✓ k. 8, s. 1-8

VI. Fotografie ✓ ksero pkt. I/1 s. 1

I/1 Relacje

- Biogram H.A. Sufkowskiej z d. Chmielińskiej oprac. przez M. Suleja, 2002, mps, kopia, k. 4, s. 1-4.
- Biogram H.A. Sufkowskiej z d. Chmielińskiej oprac. przez M. Suleja, mps, kopia, k. 4, s. 5-8.
- Biogram H.A. Sufkowskiej z d. Chmielińskiej oprac. przez M. Suleja i W. Misztala, 2003, mps, kopia, k. 4, s. 9-13.
- J. Sufkowska, Helena z Chmielenskich Sufkowska, ze wspomnień wnuczki, email 2004, wydruk, k. 4, s. 14-17
- Biogram oprac. przez J. Dufurat, 2006, mps, kopia, k. 2, s. 18-19.
- Helena z Chmielenskich Sufkowska - biografia, [b-a], [b-d-J], mps, kopia, k. 5, s. 20-24. Materiały z SPB Londyn.

POW/112

MS-10102

Pani Profesor!

*Nicstety dobychcisz mi udać
się nam ustalić czy i kiedy
Helena Sujkowska została
odznaczona VM!*

Helena Antonina SUJKOWSKA z d. CHMIELEŃSKA

Urodziła się 29 stycznia 1872r. w Kijowie jako córka Antoniego i Walerii z Brzostowskich.

Jej ojciec był generałem armii carskiej.

Przed I wojną światową jako nauczycielka uczestniczyła w akcji niepodległościowej. M.in. brała udział w organizowaniu i prowadzeniu tajnego nauczania oraz w strajku szkolnym w 1905r. Była jedną z założycielek Ligi Kobiet Pogotowia Wojennego w kwietniu 1913r. Przez wiele lat sprawowała funkcję wiceprzewodniczącej Ligi, a w okresie 1917-1918, po ustąpieniu z funkcji przewodniczącej Jadwigi Marcinowskiej, a przed objęciem tej funkcji przez Zofię Moraczewską faktycznie kierowała działalnością tej organizacji. Była także członkinią PPS i POW. W okresie sierpnia i września 1914r. pracowała w Krakowie w biurze intendenty Legionów. Po ewakuacji Krakowa, od 2 października 1914r. przebywała w Będzinie. Tam i na terenie całego Zagłębia pracowała nad uświadomieniem narodowym i niepodległościowym ludności. Założyła sieć kół Ligi Kobiet. Współpracowała także z Ksawerym Praussem, który na terenie Zagłębia powołał Centralne Biuro Szkolne dla organizowania oświaty polskiej. Od początku października do końca grudnia 1914r. prowadziła intendenturę oddziału legionowego stacjonującego w Dąbrowie, a następnie w Sosnowcu i Miłowicach. W okresie świąt Bożego Narodzenia 1914r. organizowała w Zakopanem gwiazdkę dla legionistów I Brygady walczącej pod Łowczówkiem. Od stycznia 1915r. ponownie przebywała w Będzinie, gdzie wraz z mężem

III/1/2

przewodili pracę niepodległościową. Dotknęły ich w owym czasie represje ze strony okupantów niemieckich, wielokrotne rewizje. Wskutek kolejnej rewizji Antoni Sujkowski został aresztowany. Obydwoje stanęli przed niemieckim sądem polowym, który ich jednak uniewinnił. W latach 1917-1918 uczestniczyła w niesieniu pomocy internowanym legionistom.

W okresie międzywojennym do 1919r. pracowała jako nauczycielka, a następnie jako urzędniczka - referentka w Ministerstwie Opieki Społecznej. Była także radną m.st. Warszawy w 1934r. Z ramienia Tymczasowej Rady Miejskiej była delegatem do Rady Opieki Społecznej. W 1935r. weszła do Wydziału Wychowawczego Komitetu Uczczenia Marszałka Piłsudskiego. Pełniła funkcję wiceprzewodniczącej Unii Polskich Związków Obrońców Ojczyzny. Działała także na terenie Warszawy w Komitecie „Osiedle” i w Towarzystwie „Opieka”.

W 1928r. razem z Władysławą Weychert-Szymanowską wydała nakładem Polskiego Komitetu Opieki Nad Dzieckiem książkę dla dzieci pt. „Serce matki. Urywki z poezji i prozy.”

W 1938r. została powołana przez Prezydenta RP do Senatu V kadencji. Reprezentowała OZN. W senacie pracowała w komisjach oświatowej i społecznej.

W 1931r. została odznaczona Krzyżem Niepodległości. W uzasadnieniu do wniosku o to odznaczenie napisano: „*Była jedną z najwybitniejszych działaczek Ligi Kobiet na terenie b. Kongresówki. Pracowała bardzo wybitnie w organizacjach niepodległościowych i społecznych. Szczegółowe dane z jej wybitnej pracy znane są przewodniczącej Komisji Odznaczeniowej P. Marszałkowej Piłsudskiej i poszczególnym członkom tejże komisji.*”

Była także odznaczona Krzyżem Kawalerskim OOP oraz Złotym Krzyżem Zasługi.

W czasie II wojny światowej uczestniczyła w konspiracji jako łączniczka Szefa Oddziału I (Organizacyjnego) KG SZP-ZWZ-AK. Poległa w czasie Powstania Warszawskiego w dniu 23 września 1944r.

Jej mąż Antoni Zygmunt Sujkowski (1867-1941), dyrektor męskiej szkoły handlowej w Będzinie, a następnie profesor geografii gospodarczej i rektor SGH, to jeden z bliskich współpracowników Józefa Piłsudskiego, w 1919r. członek Komitetu Narodowego

Polskiego w Paryżu, w 1926r. minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, a od 1932r. prezes Polskiego Towarzystwa Geograficznego.

Starszy syn Sujkowskich, Zbigniew Bronisław (1898-1954) był podoficerem w I kompanii kadrowej Legionów Polskich. W październiku 1915r. dostał się w czasie walk pod Kostiuchnówką do niewoli rosyjskiej. Po zwolnieniu z niewoli wstąpił w maju 1918r. do I Korpusu Polskiego na Wschodzie. W kwietniu 1919r. pojechał do Paryża jako kurier Naczelnego Wodza. W 1920r. kierował resortem oświaty i propagandy w rządzie Litwy Środkowej. Po ukończeniu studiów przyrodniczych na Uniwersytecie Warszawskim oraz w Wielkiej Brytanii i Francji, w latach 30-tych pracował w Państwowym Instytucie Geologicznym i na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym UW jako zastępca profesora. W czasie II wojny światowej był szefem Biura Studiów Kedywu KG AK, a od czerwca 1944r. kierownikiem Wydziału Operacyjnego Oddziału VI Sztabu Naczelnego Wodza w Londynie.

Młodszy syn Bogusław (ur. 14.VII.1900r.), członek skautingu, w 1914r. (za zgodą rodziców) ochotnik do I Brygady Legionów, odesłany do domu z powodu zbyt młodego wieku. W 1918r. uzyskał maturę w Gimnazjum W. Wróblewskiego w Warszawie. W listopadzie 1918r. służył w kompanii harcerek zorganizowanej podczas rozbrajania Niemców na ulicach Warszawy. W latach 1919-1920 uczestniczył w wojnie polsko-bolszewickiej. W 1923r. ukończył studia na Wydziale Leśnym SGGW. Po studiach pracował jako leśniczy w Hożej koło Grodna, w Glinnie pod Warszawą, w latach 1924-1929 w Dyrekcji Lasów Państwowych w Warszawie, a od 1929r. w Chylonii. W kampanii wrześniowej uczestniczył jako oficer rezerwy Morskiej Brygady Obrony Narodowej. Do 1945r. przebywał w obozach jenieckich Prenzlau, Neubrandenburg i Gross-Born. Po wojnie krótko pracował jako nadleśniczy w Szubinie, a od 1946r. jako inspektor Dyrekcji Lasów Państwowych w Toruniu, następnie jako nadleśniczy w Bydgoszczy i w Jachcicach pod Bydgoszczą. Zmarł 5. XII. 1964r.

Był powieściopisarzem. Jeszcze przed wojną „Wiarus” wydał jego dwie powieści: „Może już jutro” oraz „Strzeż się fortuny”. Ukazały się także jego wspomnienia z wojny polsko-bolszewickiej. Po wojnie ukazały się drukiem 23 jego powieści osnute na wydarzeniach z historii Polski, historii starożytnej i powszechnej.

Źródła:

CAW, syg. KN 20.01.1931r. (Halina Sujkowska), KN 24.V.1932. (Zbigniew Sujkowski), ap 24226, ap 19290, MN 16.III.1933 (Bogusław Sujkowski).

MP nr 18/1931.

Kobieta i świat polityki, s. 70, 129.

Kto był kim w II Rzeczypospolitej?, Warszawa 1998, s.551.

Sejm i Senat 1939 (informator osobowy), w: Przekrój – miesięcznik poświęcony sprawom Polski, nr 1(5) 1939.

Słownik pisarzy województwa bydgoskiego. Bio-bibliografia, cz. 1, Bydgoszcz 1993, s, ?

Grzegorz P., Twórcy i działacze kultury zmarli w latach 1956-1967, cz. 2, Warszawa 1986, s. 312-313.

Kocikowski P., Bogusław Sujkowski (sylwetka pisarza oraz jego twórczości w okresie międzywojennym), Kalendarz Bydgoski 1971, s.112.

Kozłowska Z., Śliwińska L., Liga Kobiet Pogotowia Wojennego 1913-1915, w: Wierna służba, s. 271, 274.

Kunert A.K., Słownik, t. 1, s. 149-159.

Sujkowska H., Moje wspomnienia z Zagłębia, w: Wierna służba, s. 186-192.

Sujkowski B., Garść wspomnień piechura, Warszawa 1933, s. 2.

Śliwińska L., Lig Kobiet Pogotowia Wojennego, w: Służba Ojczyźnie, s. 165.

Zieleniewski L., Sejm i Senat 1938-1943. V Kadencja, Warszawa 1939, s.468 (i fot.), 486, 489.

UZUPEKNIONY

Kornelowi Kompiłce
cytowanemu dokumentu o rodzinie VIII
przepraszam z rodziną Kielecką VIII?

Helena Antonina ⁺ SUJKOWSKA z d. CHMIELEŃSKA — MS

Helena Urodziła się 29 stycznia 1872r. w Kijowie jako córka Antoniego i Walerii z Brzostowskich.

Jej ojciec był generałem armii carskiej.

Przed I wojną światową uczestniczyła w akcji niepodległościowej. M.in. jako nauczycielka uczestniczyła w organizowaniu i prowadzeniu tajnego nauczania oraz w strajku szkolnym w 1905r. Była jedną z założycielek Ligi Kobiet Pogotowia Wojennego w kwietniu 1913r. Przez wiele lat sprawowała funkcję wiceprzewodniczącej Ligi, a w okresie 1917-1918, po ustąpieniu z funkcji przewodniczącej Jadwigi Marcinowskiej, a przed objęciem tej funkcji przez Zofię Moraczewską faktycznie kierowała działalnością tej organizacji. Była także członkinią PPS i POW. W okresie sierpnia i września 1914r. pracowała w Krakowie w biurze intendencji Legionów. Po ewakuacji Krakowa, od 2 października 1914r. przebywała w Będzinie. Tam i na terenie całego Zagłębia pracowała nad uświadomieniem narodowym i niepodległościowym ludności. Założyła sieć kół Ligi Kobiet. Współpracowała także z Ksawerym Praussem, który na terenie Zagłębia powołał Centralne Biuro Szkolne dla organizowania oświaty polskiej. Od początku października do końca grudnia 1914r. prowadziła intendencję oddziału legionowego stacjonującego w Dąbrowie, a następnie w Sosnowcu i Milowicach. W okresie świąt Bożego Narodzenia 1914r. organizowała w Zakopanem gwiazdkę dla legionistów I Brygady walczącej pod Łowczówkiem. Od stycznia 1915r. ponownie przebywała w Będzinie, gdzie wraz z mężem prowadzili pracę niepodległościową. Dotknęły ich w owym czasie represje ze strony

okupantów niemieckich, wielokrotne rewizje. Wskutek kolejnej rewizji Antoni Sujkowski został aresztowany. Obydwoje stanęli przed niemieckim sądem polowym, który ich jednak uniewinnił. W latach 1917-1918 uczestniczyła w niesieniu pomocy internowanym legionistom.

Dekretem Naczelnika Państwa i Naczelnego Wodza z została odznaczona Orderem Virtuti Militari V klasy (L.k.).

W okresie międzywojennym do 1919r. pracowała jako nauczycielka, a następnie jako urzędniczka- referentka w Ministerstwie Opieki Społecznej. Była także radną m.st. Warszawy w 1934r. Z ramienia Tymczasowej Rady Miejskiej była delegatem do Rady Opieki Społecznej. W 1935r. weszła do Wydziału Wychowawczego Komitetu Uczczenia Marszałka Piłsudskiego. Pełniła funkcję wiceprzewodniczącej Unii Polskich Związków Obrońców Ojczyzny. Działała także na terenie Warszawy w Komitecie „Osiedle” i w Towarzystwie „Opieka”.

W 1928r. razem z Władysławą Weychert-Szymanowską wydała nakładem Polskiego Komitetu Opieki Nad Dzieckiem książkę dla dzieci pt. „Serce matki. Urywki z poezji i prozy.”

W 1938r. została powołana przez Prezydenta RP do Senatu V kadencji. Reprezentowała OZN. W senacie pracowała w komisjach oświatowej i społecznej.

W 1931r. została odznaczona Krzyżem Niepodległości. W uzasadnieniu do wniosku o to odznaczenie napisano: *„ Była jedną z najwybitniejszych działaczek Ligi Kobiet na terenie b. Kongresówki. Pracowała bardzo wybitnie w organizacjach niepodległościowych i społecznych. Szczegółowe dane z jej wybitnej pracy znane są przewodniczącej Komisji Odznaczeniowej P. Marszałkowej Piłsudskiej i poszczególnym członkom tejże komisji. ”*

Była także odznaczona Krzyżem Kawalerskim OOP oraz Złotym Krzyżem Zasługi.

W czasie II wojny światowej uczestniczyła w konspiracji jako łączniczka Szefa Oddziału I (Organizacyjnego) KG SZP-ZWZ-AK. Poległa w czasie Powstania Warszawskiego w dniu 23 września 1944r.

Jej mąż Antoni Zygmunt Sujkowski (1867-1941), dyrektor męskiej szkoły handlowej w Będzinie, a następnie profesor geografii gospodarczej i rektor SGH, to jeden z bliskich współpracowników Józefa Piłsudskiego, w 1919r. członek Komitetu Narodowego Polskiego w Paryżu, w 1926r. minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, a od 1932r. prezes Polskiego Towarzystwa Geograficznego.

Starszy syn Sujkowskich, Zbigniew Bronisław (1898-1954) był podoficerem I Kadrowej Kompanii, a następnie w I Brygadzie Legionów. W październiku 1915r. dostał się w czasie walk pod Kostiuchnowką do niewoli rosyjskiej. Po ucieczce z niewoli wstąpił w maju 1918r. do I Korpusu Polskiego na Wschodzie. W kwietniu 1919r. pojechał do Paryża jako kurier Naczelnego Wodza. W 1920r. kierował resortem oświaty i propagandy w rządzie Litwy Środkowej. Odznaczony Orderem Virtuti Militari V klasy i Krzyżem Niepodległości. Po ukończeniu studiów przyrodniczych na Uniwersytecie Warszawskim oraz w Wielkiej Brytanii i Francji, w latach 30-tych pracował w Państwowym Instytucie Geologicznym i na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym UW jako zastępca profesora. W czasie II wojny światowej był szefem Biura Studiów Kedywu KG AK, a od czerwca 1944r. kierownikiem Wydziału Operacyjnego Oddziału VI Sztabu Naczelnego Wodza w Londynie.

Młodszy syn Bogusław (ur. 14.VII.1900r.), członek skautingu, w 1914r. (za zgodą rodziców) ochotnik do I Brygady Legionów, odesłany do domu z powodu zbyt młodego wieku. W 1918r. uzyskał maturę w Gimnazjum W. Wróblewskiego w Warszawie. W listopadzie 1918r. służył w kompanii harcerskiej zorganizowanej podczas rozbrajania Niemców na ulicach Warszawy. W latach 1919-1920 uczestniczył w wojnie polsko-ukraińskiej i polsko-bolszewickiej. Odznaczony Krzyżem Walecznych po raz 1 i 2 oraz Medalem „Polska swemu obrońcy”. W 1923r. ukończył studia na Wydziale Leśnym SGGW. Po studiach pracował jako leśniczy w Hożej koło Grodna, w Glinie pod Warszawą, w latach 1924-1929 w Dyrekcji Lasów Państwowych w Warszawie, a od 1929r. w Chylonii. W kampanii wrześniowej uczestniczył jako oficer rezerwy Morskiej Brygady Obrony Narodowej. Do 1945r. przebywał w obozach jenieckich Prenzlau, Neubrandenburg i Gross-Born. Po wojnie podobnie jak inni oficerowie stawał przed komisją wojskową. Ze stawienia jego przed taką komisją w Krakowie pozostała notatka z datą 22 marzec 1945 r. o treści następującej: „*Politycznie zorientowany, nastawienie wybitnie reakcyjne, na odpowiedzi z góry przygotowany, udziału w życiu politycznym rzekomo nie brał. Niebezpieczny dla demokracji.*” Krótko pracował jako nadleśniczy w

Szubinie, a od 1946r. jako inspektor Dyrekcji Lasów Państwowych w Toruniu, następnie jako nadleśniczy w Bydgoszczy i w Jacheicach pod Bydgoszczą. Zmarł 5 grudnia 1964r.

Był powieściopisarzem. Jeszcze przed wojną „Wiarus” wydał jego dwie powieści: „Może już jutro” oraz „Strzeż się fortuny”. Ukazały się także jego wspomnienia z wojny polsko-bolszewickiej. Po wojnie ukazały się drukiem 23 jego powieści osnute na wydarzeniach z historii Polski, historii starożytnej i powszechnej.

Źródła:

CAW, syg. KN 20.01.1931r. (Halina Sujkowska), KN 24.V.1932. (Zbigniew Sujkowski), ap 24226, ap 19290, MN 16.III.1933 (Bogusław Sujkowski).
MP nr 18/1931.

Kobieta i świat polityki, s. 70, 129.

Kto był kim w II Rzeczypospolitej?, Warszawa 1998, s.551.

Sejm i Senat 1939 (informator osobowy), w: Przekrój – miesięcznik poświęcony sprawom Polski, nr 1(5) 1939.

Słownik pisarzy województwa bydgoskiego. Bio-bibliografia, cz. 1, Bydgoszcz 1993, s. ?

Grzegorz P., Twórcy i działacze kultury zmarli w latach 1956-1967, cz. 2, Warszawa 1986, s. 312-313.

Kocikowski P., Bogusław Sujkowski (sylwetka pisarza oraz jego twórczości w okresie międzywojennym), Kalendarz Bydgoski 1971, s.112.

Kozłowska Z., Śliwińska L., Liga Kobiet Pogotowia Wojennego 1913-1915, w: Wierna służba, s. 271, 274.

Kunert A.K., Słownik, t. 1, s. 149-159.

Sujkowska H., Moje wspomnienia z Zagłębia, w: Wierna służba, s. 186-192.

Sujkowski B., Garść wspomnień piechura, Warszawa 1933, s. 2.

Śliwińska L., Lig Kobiet Pogotowia Wojennego, w: Służba Ojczyźnie, s. 165.

Zieleniewski L., Sejm i Senat 1938-1943. V Kadencja, Warszawa 1939, s.468 (i fot.), 486, 489.

kdz. 1754/WSK-412/07
M. Sulę i W. Misteł
24/9

Helena Antonina SUJKOWSKA z d. CHMIELEŃSKA - MS 11x03

Córka Antoniego i Walerii z Brzostowskich. Urodziła się 29 stycznia 1872 r. w Kijowie.

Przed I wojną światową uczestniczyła w akcji niepodległościowej. M.in. jako nauczycielka uczestniczyła w organizowaniu i prowadzeniu tajnego nauczania oraz w strajku szkolnym w 1905 r. Była jedną z założycielek Ligi Kobiet Pogotowia Wojennego w kwietniu 1913 r. Przez wiele lat sprawowała funkcję wiceprzewodniczącej Ligi, a w okresie 1917-1918, po ustąpieniu z funkcji przewodniczącej Jadwigi Marcinowskiej, a przed objęciem tej funkcji przez Zofię Moraczewską faktycznie kierowała działalnością tej organizacji. Była także członkinią PPS i POW.

W okresie sierpnia i września 1914 r. pracowała w Krakowie w biurze intendenty Legionów. Po ewakuacji Krakowa, od 2 października 1914 r. przebywała w Będzinie. Tam i na terenie całego Zagłębia pracowała nad uświadomieniem narodowym i niepodległościowym ludności. Współpracowała także z Ksawerym Praussem, który na terenie Zagłębia powołał Centralne Biuro Szkolne dla organizowania oświaty polskiej. Od początku października do końca grudnia 1914 r. prowadziła intendurę oddziału legionowego stacjonującego w Dąbrowie, a następnie w Sosnowcu i Miłowicach. W okresie świąt Bożego Narodzenia 1914 r. organizowała w Zakopanem gwiazdkę dla legionistów I Brygady walczącej pod Łowczówkiem. Od stycznia 1915 r. ponownie przebywała w Będzinie, gdzie wraz z mężem prowadzili pracę niepodległościową. Dotknęły ich w o tym czasie represje ze strony okupantów niemieckich, wielokrotne

rewizje. Wskutek kolejnej rewizji Antoni Sujkowski został aresztowany. Obydwoje stanęli przed niemieckim sądem polowym, który ich jednak uniewinnił. W latach 1917-1918 uczestniczyła w niesieniu pomocy internowanym legionistom.

W okresie międzywojennym do 1919 r. pracowała jako nauczycielka, a następnie jako urzędniczka- referentka w Ministerstwie Opieki Społecznej. Była radną m.st. Warszawy w 1934 r. Z ramienia Tymczasowej Rady Miejskiej była delegatem do Rady Opieki Społecznej. W 1935 r. weszła do Wydziału Wychowawczego Komitetu Uczczenia Marszałka Piłsudskiego. Pełniła funkcję wiceprzewodniczącej Unii Polskich Związków Obrońców Ojczyzny. Działała także na terenie Warszawy w Komitecie „Osiedle” i w Towarzystwie „Opieka”. Była wizytatorką Szkoły Rodziny Wojskowej.

Należała do masonerii. Po przewrocie majowym 1926 r. z inicjatywy Józefa Piłsudskiego założyła wraz z Walerym Sławkiem Stowarzyszenie Odrodzenia Moralnego zbliżone do Polskiego Towarzystwa Teozoficznego.

W 1928 r. razem z Władysławą Weychert-Szymanowską wydała nakładem Polskiego Komitetu Opieki Nad Dzieckiem książkę dla dzieci pt. „Serce matki. Urywki z poezji i prozy.”

W 1938 r. została powołana przez Prezydenta RP do Senatu V kadencji. Reprezentowała OZN. W senacie pracowała w komisjach oświatowej i społecznej.

W 1931 r. została odznaczona Krzyżem Niepodległości. W uzasadnieniu do wniosku o to odznaczenie napisano: „ Była jedną z najwybitniejszych działaczek Ligi Kobiet na terenie b. Kongresówki. Pracowała bardzo wybitnie w organizacjach niepodległościowych i społecznych. Szczegółowe dane z jej wybitnej pracy znane są przewodniczącej Komisji Odznaczeniowej P. Marszałkowej Piłsudskiej i poszczególnym członkom tejże komisji.”

Była także odznaczona Krzyżem Kawalerskim OOP oraz Złotym Krzyżem Zasługi.

W czasie II wojny światowej znajdowała się w konspiracji już od 27 września 1939 r. Pełniła funkcję sekretarki i łączniczki komórki powołanej przez prezydenta Warszawy Stefana Starzyńskiego, której zadaniem było udzielanie pomocy KG SZP przez Zarząd Miejski. Następnie pełniła funkcję łączniczki komórki legalizacyjnej „Park” Oddziału I (Organizacyjnego) KG ZWZ-AK. Mieszkanie Sujkowskich przy ul. Barskiej 5

było miejscem odpraw KG AK w 1942 r. W Powstaniu uczestniczyła jako łączniczka szefa Oddziału I płk. Antoniego Sanojcy. Poległa 23 września 1944 r. na Marszałkowskiej 71.

Jej mąż Antoni Zygmunt Sujkowski (1867-1941), dyrektor męskiej szkoły handlowej w Będzinie, a następnie profesor geografii gospodarczej i rektor SGH, to jeden z bliskich współpracowników Józefa Piłsudskiego, w 1919 r. członek Komitetu Narodowego Polskiego w Paryżu, w 1926 r. minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, a od 1932 r. prezes Polskiego Towarzystwa Geograficznego.

Starszy syn Sujkowskich, Zbigniew Bronisław, urodzony 8 stycznia 1898 r. w Zagórzku k. Będzina był podoficerem I Kadrowej Kompanii, a następnie w I Brygadzie Legionów. W październiku 1915 r. dostał się w czasie walk pod Kostiuchnówką do niewoli rosyjskiej. Po ucieczce z niewoli wstąpił w maju 1918 r. do I Korpusu Polskiego na Wschodzie. W kwietniu 1919 r. pojechał do Paryża jako kurier Naczelnego Wodza. W 1920 r. kierował resortem oświaty i propagandy w rządzie Litwy Środkowej. Odznaczony Orderem Virtuti Militari V klasy (nr k.7258) i Krzyżem Niepodległości. Po ukończeniu studiów przyrodniczych na Uniwersytecie Warszawskim oraz w Wielkiej Brytanii i Francji, w latach 30-tych pracował w Państwowym Instytucie Geologicznym i na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym UW jako zastępca profesora. Mieszkał wtedy w Warszawie przy ul. Piłkowskiej 32. W czasie II wojny światowej był szefem Biura Studiów Kedywu KG AK, a od czerwca 1944 r. kierownikiem Wydziału Operacyjnego Oddziału VI Sztabu Naczelnego Wodza w Londynie. Zmarł w 1954 r.

Młodszy syn Bogusław, urodzony 14 lipca 1900 r., członek skautingu, w 1914 r. (za zgodą rodziców) ochotnik do I Brygady Legionów, odesłany do domu z powodu zbyt młodego wieku. Po powrocie do domu uczęszczał do Szkoły Handlowej w Będzinie. W 1918 r. uzyskał maturę w Gimnazjum Męskim Władysława Wróblewskiego w Warszawie. W październiku 1918 r. wstąpił na Wydział Inżynierii Wodnej Politechniki Warszawskiej, lecz zaraz potem przerwał naukę i 14 listopada zgłosił się ochotniczo do Wojska Polskiego. W listopadzie 1918 r. służył w kompanii harcerek zorganizowanej podczas rozbrajania Niemców na ulicach Warszawy. W latach 1919-1920 uczestniczył w wojnie polsko-ukraińskiej i polsko-bolszewickiej w szeregach 21 pp. Odznaczony Krzyżem Walecznych po raz 1 i 2 oraz Medalem „Polska swemu obrońcy”. W dniu 24 października 1919 r. immatrykulowany jako Wydziału Leśnego SGGW. Studia te ukończył w 1923 r. Był znakomitym studentem. Większość egzaminów zdawał na oceny celujące. Po studiach pracował jako leśniczy w Hożej koło Grodna, w Glinnie pod

Warszawą, w latach 1924-1929 w Dyrekcji Lasów Państwowych w Warszawie, a od 1929 r. w Chylonii.

W kampanii wrześniowej uczestniczył jako oficer rezerwy Morskiej Brygady Obrony Narodowej. Do 1945 r. przebywał w obozach jenieckich Prenzlau, Neubrandenburg i Gross-Born. Po wojnie, podobnie jak inni oficerowie, stanął przed komisją wojskową. Ze stawienia jego przed taką komisją w Krakowie pozostała notatka z datą 22 marzec 1945 r. o treści następującej: „*Politycznie zorientowany, nastawienie wybitnie reakcyjne, na odpowiedzi z góry przygotowany, udziału w życiu politycznym rzekomo nie brał. Niebezpieczny dla demokracji.*” Krótco pracował jako nadleśniczy w Szubinie, a od 1946 r. jako inspektor Dyrekcji Lasów Państwowych w Toruniu, następnie jako nadleśniczy w Bydgoszczy i w Jachcicach pod Bydgoszczą. Zmarł 5 grudnia 1964 r.

Był powieściopisarzem. Jeszcze przed wojną „Wiarus” wydał jego dwie powieści: „Może już jutro” oraz „Strzeż się fortuny”. Ukazały się także jego wspomnienia z wojny polsko-bolszewickiej. Po wojnie ukazały się drukiem 23 jego powieści osnute na wydarzeniach z historii Polski, historii starożytnej i powszechnej.

Źródła:

ASGGW, syg. a.o. 567 (Sujkowski Bogusław); CAW, KN 20.01.1931. (Halina Sujkowska), KN 24.V.1932. (Zbigniew Sujkowski), ap 24226, ap 19290, MN 16.III.1933 (Bogusław Sujkowski); GISZ (akta Biura Kapituły VM) syg.I.302.17.58, poz. 631 (Sujkowski Zbigniew, brak matki) – MP nr 18/1931 – Grzegorz P., Twórcy i działacze kultury zmarli w latach 1956-1967, cz. 2, Warszawa 1986, s. 312-313; Kobieta i świat polityki, s. 70, 129; Kto był kim w II Rzeczypospolitej?, Warszawa 1998, s.551; Kunert A.K., Słownik, t. 1, s. 149-159; Sejm i Senat 1939 (informator osobowy), w: Przekrój – miesięcznik poświęcony sprawom Polski, nr 1(5) 1939; Słownik pisarzy województwa bydgoskiego. Bio-bibliografia, cz. 1, Bydgoszcz 1993, s. ?; Słownik uczestniczek, s. 381. (i fot.); Zieleniewski L., Sejm i Senat 1938-1943. V Kadencja, Warszawa 1939, s.468 (i fot.), 486, 489 – Bargiełowski D., Po trzykroć pierwszy, t. 1, Warszawa 2000, s. 556; Chajn L., Polskie Wolnomularstwo 1920-1938, Warszawa 1984, s.; Kocikowski P., Bogusław Sujkowski (sylwetka pisarza oraz jego twórczości w okresie międzywojennym), Kalendarz Bydgoski 1971, s.112; Kozłowska Z., Śliwińska L., Liga Kobiet Pogotowia Wojennego 1913-1915, w: Wierna służba, s. 271, 274; Sujkowska H., Moje wspomnienia z Zagłębia, w: Wierna służba, s. 186-192; Sujkowski B., Garść wspomnień piechura, Warszawa 1933, s. 2; Szarota T., Stefan Rowecki „Grot”, Warszawa 1983, s. 215; Śliwińska L., Lig Kobiet Pogotowia Wojennego, w: Służba Ojczyźnie, s. 165.

Uwaga !!!!

Kwerenda akt Biura Kapituły VM (CAW, GISZ, szczególnie syg. I.302.17.58, tam pismo Biura Kapituły do Izby Skarbowej Grodzkiej w Warszawie z dn. 22.XII.1937 r. wraz z wykazem kawalerów VM zamieszkałych na terenie Izby Skarbowej Grodzkiej w Warszawie) jednoznacznie wykazuje, że Helena Antonina Sujkowska nie była odznaczona VM. W wykazie tym nie ma jej. Jest natomiast pod poz. 631 jej syn Zbigniew. Istotne jest to, że Helena Sujkowska przez cały okres międzywojenny mieszkała w Warszawie.

Mimo to biogram jej poprawiony, uporządkowany, a przede wszystkim uzupełniony aktami studenckimi SGGW i CAW jej synów przysyłamy w przekonaniu, że przyda się do innej publikacji. Zresztą Helena Antonina Sujkowska zasługuje na osobną publikację.

Mirosław Sulej, Wiesław Misztal
4.XII.2003 r.

2005. 30 p. 239/04

HALINA z CHMIELENSKICH SUJKOWSKA
Ze Wspomnien Wnuczki -

14/14 1 pręty 20
H. Kosciuszko
Londyn

Przez całe moje dzieciństwo, bywalismy u Dziadków Sujkowskich na Koszykowej, co niedziela na kolacji, jak również na Święta Bożego Narodzenia i Wielkanocy oraz na św. Helene, 2ego marca, imieniny Babci. Imieniny Babci były obchodzone przez trzy dni: dla dalszych znajomych, dla bliskich znajomych i przyjaciół, dla rodziny. Mieszkanie zamieniało się w kwaciarnię: białe bez w doniczkach, narcyzy, tulipany, hiacynty. Mój ojciec otwierał drzwi gościom i uśmiechał się z zadowoleniem, kiedy liczba składających życzenia przechodziła 100 osób.

W czasie wojny, godzina policyjna uniemożliwiła zwyczaj niedzielnych kolacji, ale bywalismy tam często, a po aresztowaniu mojej Matki w 1943 roku, mój młodszy brat Ziemowid i ja zamieszkałismy u Babci (Dziadek zmarł w 1941 roku) i zostaliśmy u niej aż do Powstania. Kiedy Babcia zginęła od odłamka niosąc rozkaz Komendy Głównej, byłam jedynym członkiem rodziny obecnym na pogrzebie na podwórku kamienicy przy Marszałkowskiej 71. Przyniesiono zbita z desek otwarta trumna: blada spokojna twarz, ręce złożone na piersiach, na czwartym palcu żelazna obrączka, która nosiła od czasu, kiedy oddała na Skarb Narodowy całą swoją biżuterię łącznie z złotą obrączką ślubną. Żelazna obrączka, symbol życia oddanego służbie Polsce. Kiedy przyszło do zasypywania trumny, wzięłam łopate i zaczęłam zsuwać grudy ziemi. Ręce mi drżały i ktoś powiedział: zabierzcie jej łopate, tak będzie bardzo długo... A nad głowami rozrywały się niemieckie pociski, a spadające odłamki były tak gorące, że jesienne liście tliły się na ziemi. Ktoś inny powiedział: zostawcie ją. To wnuczka...

W mieszkaniu moich Dziadków na Koszykowej, wisiała duża fotografia Marszałka Piłsudskiego, z którym łączyła Dziadków osobista przyjaźń oraz współpraca na terenie działalności niepodległościowej. Bywał u nich często, wielokrotnie nocował. Do mieszkania Dziadków przyjechała prosto z kliniki położniczej pani Ola, żona Marszałka z nowonarodzoną Wandzią (Marszałek był podówczas więziony w Magdeburgu). Obie córki Marszałka nazywały Babcią Ciocia Hala. Kiedy Marszałek umierał w 1935ym roku, Babcia spędziła wiele godzin przy jego

04-03-29

łóżku.

Fotografie robił mój ojciec Zbigniew, kiedy Marszałek był u Dziadków na obiedzie i według opowiadania Babci, rece mu się trzesły z przejęcia. Zdjęcie, wielokrotnie powiększone, oprawione w srebrną ramę miało to do siebie, że zależnie od kąta, pod którym się patrzyło, Marszałek miał inny wyraz twarzy. Ta fotografia była jakby symbolem myśli przewodniej w życiu Babci: całkowita niepodległość Polski w wizji Józefa Piłsudskiego nie opierająca się ani o carską Rosję ani o cesarską Austrię.

W czasie II wojny światowej – kiedy ludzie szukali nadziei, gdzie mogli, Babcia wierzyła, że wyraz tej twarzy odzwierciedlał sytuację na świecie. Dzisiaj Komendant (bo tak nazywała Marszałka moja Babcia z nawyku czasów zanim został Marszałkiem) się uśmiecha, mawiała Babcia i podnosiła ją to na duchu.

Niewiele miała powodów do radości w czasie II wojny światowej. Wywalczona 20 lat wcześniej niepodległość zamieniła się na niemiecko-sowiecką okupację terroru i wyniszczenia narodu. Ze spraw osobistych, Dziadek zmarł na raka gardła, starszego syna Zbigniewa, który kierował Dywersją i Małym Sabotazem ścigało Gestapo, żona Zbigniewa, Idalia, aresztowana jako zakładniczka zmarła w Oświęcimiu, młodszy syn Bogusław po udziale w obronie Okcywii był wzięty do Oflagu, gdzie spędził całą wojnę... W 43 roku wzięła do siebie dwoje osieroconych wnuków: Danutę i Ziemowida. Również u Dziadków, prawie całą wojnę mieszkała żona Bogusława Cecylia i najmłodsza wnuczka Krysia.

Od 39 roku pracowała w Podziemiu. Zginęła śmiercią bohaterską na służbie Polski.

Helena Ludwika Chmielenska, która później używała imienia Halina, urodziła się w Kijowie 29 stycznia 1872 roku. Ojciec Antoni był oficerem w carskiej armii, odznaczył się w wojnie na Kaukazie przeciwko Szamilowi i doszedł do rangi generalskiej. Brat ojca, Zygmunt, był pułkownikiem w Powstaniu Styczniowym i został przez Rosjan spalony w stodole razem ze swoim oddziałem. Drugi brat ojca, Ignacy, brał udział w Komunii Paryskiej.

Korzystając z przepisów armii carskiej pozwalającej generalom iść na emeryturę bez dalszej służby, Antoni wystąpił z wojska i osiadł z rodziną w Kijowie. Miał czworo dzieci, z których druga z córek była Halina. Chodziła do rosyjskiego gimnazjum, które ukończyła ze złotym medalem mając 15 lat, przez co potrzebowała specjalnego zezwolenia z ministerstwa na wydanie świadectwa. Interesowała się naukami ścisłymi i chciała jechać do Szwajcarii, jako jedynego wówczas kraju, który przyjmował kobiety na wyższe studia, żeby studiować biologię na uniwersytecie. Matka nie chciała o tym słyszeć. Żadna szanująca się panna z dobrego domu nie pojedzie sama za granicę i do tego studiować i do tego *biologie*...

Chcesz się uczyć dalej, proszę bardzo, jest tutaj konserwatorium muzyczne. Nie mając wyboru, Halina skończyła konserwatorium na pianino i chociaż przez jakiś czas dawała prywatne lekcje muzyki to nigdy chyba potem nie grała.

Dom Chmielenskich był nie tylko polski, ale wysoce patriotyczny. Dzieci mówiły w domu po polsku i uczyły się, oczywiście potajemnie, polskiej historii i literatury. Pomimo rosyjskich szkół i ukraińskiego miasta wszyscy czworo rodzeństwa myśleli po polsku i mówili czystą polszczyzną praktycznie bez naliotów akcentowych czy też wyrazieniowych. Do tego domu, jako bezpiecznego, został skierowany Józef Piłsudski, kiedy w późnych latach 1880-tych czy też wczesnych 90-tych jeździł po Rosji prowadząc akcje antycarskie. Kiedy z walizkami nielegalnej biblioteczki dzwonił po raz pierwszy pod podanym mu adresem, z przerażeniem zobaczył otwierającego mu drzwi rosyjskiego ordynansa (taki przysługiwał emerytowanemu generalowi). Szczęśliwie przyszła na to jedna z córek domu, hasło zostało wymienione i wszystko się wyjaśniło.

W 1896 roku, Halina wyszła za mąż za Antoniego Sujkowskiego, młodego chemika, który ukończywszy studia chemiczne w Dreźnie dostał posadę w rafinerii cukru pod Kijowem. Po ślubie, państwo młodzi wyjechali na Śląsk być może dla uniknięcia scysji z matką Haliny, którą oponowała małżeństwu uważając, że druga córka nie może wychodzić za mąż przed pierwszą. Niestety, pierwsza córka, Maria Antonina, była ułomna od urodzenia i nigdy za mąż nie wyszła. Należy dodać, że była również bardzo czynna w pracy niepodległościowej, za co została skazana na 5 lat zesłania do Wiatki w Rosji.

Na Śląsku, Antoni jakiś czas pracował, jako chemik, ale pociągało go nauczycielstwo oraz przerabiał się na geografa. Ich dom stał się punktem przelotowym przez granice austriacko/rosyjską dla Józefa Piłsudskiego i jego współpracowników.

Antoni zaczął uczyć w eksperymentalnej szkole handlowej w Bedzinie. Szkoła założona przez kupców śląskich miała za zadanie wykształcenie przyszłych przemysłowców i kupców i w zakres jej programu wchodziło kształtowanie nie tylko umysłów, ale również charakterów wychowanków. W ramach tego programu istniały przy szkole organizacje patriotyczne. Antoni uczył geografii oraz był przez jakiś czas dyrektorem tej szkoły, jak również pierwszym dyrektorem podobnej szkoły w Kaliszu. W międzyczasie w domu przybyły dzieci: Zbigniew urodzony w 1898 oraz Bogusław w 1900. Rodzina zmieniała miejsce zamieszkania, ze Śląska do Warszawy i z powrotem i znowu do Warszawy. Przez jakiś okres Halina z dziećmi mieszkała w Warszawie, a Antoni dojeżdżał z Kalisza na weekendy.

W Warszawie Halina dawała lekcje polskiego na kompletach i należała do organizacji niepodległościowych, jak Liga Kobiet Pogotowia Wojennego (której była jedną z założycielek) i POW. Śladem Komendanta wstąpiła do PPS widząc to jako instrument do odzyskania niepodległości. Wydaje się, że chodziło wtedy o włączenie w ruch niepodległościowy wszystkich warstw społeczeństwa, co chyba nie miało miejsca w poprzednich powstaniach.

Latem 1914 roku Halina i Antoni znaleźli się w Krakowie w drodze powrotnej z podróży po Europie. Do Krakowa również przybył z Warszawy ich syn Zbigniew, który przyjechał na zlot Sokola. Również w Krakowie, Józef Piłsudski realizował swoje plany zorganizowania jednostki wojskowej, która miała oficjalnie jako polska jednostka wziąć udział w zbliżającej się wojnie światowej.

Halina wzięła czynny udział w tych przygotowaniach, przy czym uprosiła Komendanta, żeby w poczet tej jednostki zaliczył jej syna. W ten sposób, kiedy w nocy 6ego sierpnia z Oleandrów wymaszerowała 167 ludzi licząca Pierwsza Kadrowa, zaczątek przyszłych Legionów, najmłodszym jej członkiem był 16-letni Zbigniew Sujkowski, pseudonim Bolko. Mimo woli przychodzi na myśl starożytna matka Spartanka, która wręczając tarczę idącemu na wojnę synowi zwykła była mawiać: wróć z tarczą lub na tarczy.

Pierwszą wojnę światową Halina spędziła w Warszawie dalej oddając się pracy niepodległościowej. Po odzyskaniu niepodległości była między innymi, działaczką oświatową, radną miasta Warszawy oraz senatorką. Została odznaczona Polonią Restituta i Krzyżem Zasługi.

Do konspiracji należała od 27ego września 39ego roku jako sekretarka i łączniczka komórki powołanej przez prezydenta miasta W-wy, Stefana Starzyńskiego, której zadaniem było udzielanie pomocy dla KG SZP oraz łączniczka komórki Park Oddziału Organizacyjnego KG ZWZ-AK. W Powstaniu Warszawskim pełniła funkcję łączniczki szefa tego oddziału plk. Antoniego Sanojcy; z idąc z rozkazem zginęła od odłamka podczas przechodzenia wzdłuż barykady na Marszałkowskiej i została pochowana na podwórku najbliższej kamienicy pod

numerem 71. Staraniem przyjaciół była ekshumowana po Powstaniu i pochowana na Powązkach w grobie meza.

Była kobieta bardzo piękna; w młodości pozowała do rzeźby anioła, w którymś z warszawskich kościołów (nigdy nie chciała powiedzieć, w którym). Bardzo wykształcona, znała obce języki, literaturę i historię. Charakter stalowy, a jednocześnie kochająca żona, matka i babka, uwielbiana przez meza i synów, ukochana babcia swoich wnuków. Niestrudzona bojowniczka o wolność Polski, nigdy nie traciła siły do dalszej walki, kiedy było trzeba. Przy tym wszystkim, osobiście bardzo skromna.

Służyła Polsce 'z całego serca swego i z całej duszy swojej'.

Napisane w Kingston, Ontario, Kanada przez wnuczkę, Danutę z Sujkowskich Francka.
24 marzec 04

Outgoing mail is certified Virus Free.
Checked by AVG anti-virus system (<http://www.grisoft.com>).
Version: 6.0.596 / Virus Database: 379 - Release Date: 26/02/2004

Przyjęta e-mailem J. Dufnet 13006 (201. do p. 603/06/ 3/18

**SUJKOWSKA HELENA ANTONINA z Chmieleńskich, ps. „Ala”, „Profesorowa”,
„Zbyszewska”**

Helena Sujkowska urodziła się 21 stycznia 1873 r. w Kijowie, jako córka Antoniego Chmieleńskiego, generała armii rosyjskiej. W młodości chciała studiować chemię w Szwajcarii, ale wobec braku zgody rodziców ukończyła konserwatorium.

Przed I wojną światową uczestniczyła w działalności niepodległościowej. W okresie rewolucji 1905- 1907 r. w Królestwie była jedną z najbardziej czynnych organizatorek strajku szkolnego. Prowadziła nauczanie na tajnych kompletach. Związała się z PPS. W 1913 r. została jedną ze założycielek Ligi Kobiet Pogotowia Wojennego w Warszawie.

Po wybuchu wojny w 1914 r. wyruszyła szlakiem I Brygady, zakładając kolejne koła LKPW, m.in. w Częstochowie, Łodzi i Kielcach. Od 1914 r. kierowała kołem LKPW w Będzinie. W 1916 r. powróciła do Warszawy i weszła w skład Naczelnego Zarządu LKPW. Należała do POW.

Po zakończeniu wojny kandydowała do Sejmu Ustawodawczego z ramienia PPS. W grudniu 1918 r. weszła w skład Komitetu Wyborczego Kobiet Postępowych. Podjęła pracę w Ministerstwie Pracy i Opieki Społecznej, w Wydziale Opieki nad Dziećmi i Młodzieżą. Była wizytatorką Szkoły Rodziny Wojskowej, a od 1932 r. członkinią Unii Polskich Związków Obrońców Ojczyzny. Powołała także do życia Towarzystwo Etyczne im. Edwarda Abramowskiego. Radna m.st. Warszawy. Do Senatu V kadencji powołana została przez prezydenta, zasiadała w kole OZN.

W okresie II wojny światowej w konspiracji od 27 września 1939 r. Była sekretarką i łączniczką komórki powołanej przez prezydenta S. Starzyńskiego (kierowanej przez A. Pawłowicza), której zadaniem było udzielanie tajnej pomocy dla KG SZP przez Zarząd Miejski; łączniczką komórki legalizacyjnej „Park” Oddziału Organizacyjnego KG ZWZ-AK. W Powstaniu Warszawskim pełniła służbę łączniczki szefa tego oddziału płk Antoniego Sanojcy, ps. „Kortum”. Zginęła przechodząc z meldunkiem 23 września 1944 r. na ul. Marszałkowskiej 71 Pośmiertnie mianowana podporucznikiem.

W 1896 wyszła za mąż za Antoniego Sujkowskiego (1867- 1941), działacza politycznego, współpracownika J. Piłsudskiego, w latach 1919 - 1920 .eksperta na paryską konferencję pokojową; profesora geografii gospodarczej w Szkole Głównej Handlowej; od 7 lipca do 30 września 1926 r. ministra WRiOP.

14/19

BIBLIOGRAFIA

BN: zespół Z. i J. Moraczewskich, sygn.148, k.3-7; Dufurat J., *Kobiety w kręgu...*, passim; *Encyklopedia historii II Rzeczypospolitej*, Warszawa 1999, s.434 (A. Sujkowski); *Kto był kim...*, s. 551; Pełczyńska W., *Kobieta w walce...*, s.872; Sadurska W., *Kobiety w łączności Komendy Głównej i Okręgu Warszawskiego ZWZ-AK*, Warszawa 2000, s.15; *Senatorowie w latach II wojny światowej. Zamordowani, zaginieni, zmarli*. Oprac. D. Mycielska, J. Zawadzki, Warszawa 1998, s. 58; *Słownik uczestniczek...*, s. 381 (zdj.); **Sujkowska H.**, *Moje wspomnienia z Zagłębia*, w: *Wierna Służba*, s. 186-192; Łuszkiewicz G., *Kobiety w samorządzie miejskim Drugiej Rzeczypospolitej. Próba portretu zbiorowego*, w: *Kobieta i świat polityki w niepodległej Polsce*. Red. A. Żarnowska i A. Szwarz, Warszawa 1996, s.129;

oprac. J. Dufurat

Helena z Chmielenskich

Sujkowska

Urodziła się 29 stycznia 1873 r w Kijowie. Była bratanicą płk. Zygmunta Chmielenskiego rozstrzelanego w Radomiu przez Rosjan w grudniu 1863, jako szefa sztabu gen. Bosak

Gimnazjum kończyła w Kijowie, przytem pobiła rekord wieku-Maturę otrzymała mając lat 15. Trzeba było specjalnego pozwolenia ministra, żeby matura była ważna. Później kształciła się w muzyce i do wyjścia zamąż zarabiała lekcyjami muzyki. Był to raczej protest przeciwko woli rodziców sprzeciwiających się wyższemu studjum dla kobiet-niż potrzeba materialna. Jeszcze w Kijowie weszła do pracy nielegalnej wciągnięta do niej przez J. Piłsudskiego, który przybywszy do Kijowa dla założenia lokalnego oddziału roboty zamieszkał w domu jej rodziców w 1895/rok może być o jeden przesunięty i mógł to być np w 1894/.

W 1896 r wyszła zamąż za chemika, który wtedy zamienił się na geografa, ale jeszcze pracował jako chemik w hucie cynku w Zagórzu w Zagłębiu Dąbrowskim.

Wyjechała wtedy po raz pierwszy z Kresów. Korzystając z bliskości granicy w nowym miejscu pobytu/do granicy austriackiej 2 i pół km, do pruskiej 3 km./ państwo S. założyli graniczny punkt przewoźny, wykorzystując rosyjski system półpasków pozwalający ludności państwa granicznego dość swobodnie przekraczać granicę. Wtedy częstymi gośćmi bywali: Piłsudski, Wojciechowski i Filipowicz, którego ucieczka z domu państwa S., przez

ref. S. P. P. T.P. 1
copyright : S. P. P. London

3/4/21

wkraczającą żandarmeryją głośna była przez pewien czas w Zagłębiu.

Po paru latach prowincji/ trzeba było zmienić Zagórze w międzyczasie na Częstochowę/ przenieśli się p. S. w 1900 do Warszawy, gdzie pani S. była dalej czynna w PPS..W 1901 była latem zagrożona aresztem-w mieszkaniu była rewizja.Musiła się ukrywać i wyjechała z dwójkiem małych dzieci na wieś.Nie uniknęła aresztu jej siostra która za należenie do centralnego Komitetu wykonawczego w została wywieziona na lat 5 do Wiatki.

Pani S po powrocie do Warszawy przez parę lat ze względu na dzieci była tylko sympatyczką roboty podziemnej,ale wybuch wojny japońskiej powołał ją do czynnej roboty znów.I znów mieszkanie państwa S stało się kwaterą główną Józefa Piłsudskiego,który nie tylko tam urzędował ale przeważnie mieszkał.Czerwona kanapa nazywała się kanapą Mieczysława/ wczesny pseudonim/ i nikomu nie wolno było na niej spać w domu bo może późno w nocy wróci niespodziewanie jak to się często zdarzało :Mieczysław.

Szczególnie w środku 1905 podczas pierwszej rewolucji,mieszkanie urągało wszelkim przepisom konspiracji,do stu interesantów przewijało się dziennie.

Po upadku rewolucji państwo S. ze względu na zagrożenie musieli się przenieść na prowincję/kilka lat Kalisz-Bendzin/.Jednak parę ostatnich lat przed I wojną światową spędza pani S znów w Warszawie jako nauczycielka matematyki,w szkolnictwie kompletnym

Wybuch wielkiej wojnie zastaje ją z mężem na letnie wycieczce do Grecji. Skąd nie chce wracać do zaboru rosyjskiego i przez neutralne jeszcze Włochy jedzie do Austrii i do zaboru austriackiego, do Krakowa, gdzie bardzo intensywnie współpracuje przy tworzeniu Legjonów wykonywując gros pracy na odcinku organizacji Kobięcej Ligi Kobiet, a pod tą pokrywką spełniając szereg innych poleceń Piłsudskiego. Wkrótce przechodzi na tę samą robotę do zaboru Rosyjskiego do Bendzina. Za prowadzenie roboty niepodległościowej Niemcy wyrzucają latem 1916 r. państwa S. z Zagłębia. Oboje przenoszą się do Warszawy, gdzie Pani S. pracuje nadal w PPS i jednocześnie w ~~XXXXXX~~ P O W., Nie widzi wtedy żadnych istotnych sprzeczności między temi organizacjami. Znowu mieszkanie na Sniadeckich staje się jednym z lokali głównych pracy konspiracyjnej Piłsudskiego, przed jego aresztowaniem i wywiezieniem do Magdeburga. Po areszcie życie nielegalne schodzi głębiej w podziemie, ale idzie ciągle i pani S. odgrywa aktywną rolę w krytyczne dni rozbrajania Niemców w Warszawie w listopadzie 1918.

W Niepodległej Polsce już po paru miesiącach wstępuje do Ministerstwa Pracy i Opieki ze względu iż uważa iż okres konspiracji się skończył i ona może poświęcić się zagadnieniu zawsze dla niej żywemu zagadnieniu dziecka.

I/1/23

Czystki redukcje za czasów drugiego gabinetu Witos'a w 1923 roku pozbawiają ją pracy w ministerstwie. Jest to bardzo szczęśliwe skądinąd, gdyż może poświęcić cały czas pracy społecznej, a zawsze umiała wyzyskać każdą chwilę czasu nieprawdopodobnie. Nigdy się nie spóźniała, choć nie było widocznego pośpiechu, a pracę prowadziła w wyraznym i jasnym planem. W tym czasie po raz ostatni na większą skalę korzystał z mieszkania Piłsudski.

Cały właściwie niemal okres Niepodległej Polski przepracowała pani S. w pracy społecznej mimo posuwającego się wieku zawsze prowadząc realną robotę.

Mimo katastrofa 1939 rzucała ją znowu do konspiracji. Mimo nacisku nie chciała opuścić Warszawy i przeżyła oblężenie. Bardzo była przygnębiona na jesieni 1939 gdy

wydawało się że nie dostanie się do roboty konspiracyjnej w przyszłość AK. Nie chciała uzas pracować w robotach o zabarwieniu partyjnym. Zaawansowany wiek i opinja osoby blizkiej Marszałkowi utrudniały przyjęcie. Dostała się wreszcie na początkowo bardzo podrzędne stanowisk i czego była raczej rada. Ogromne doświadczenie konspiracyjne i niesłychana dyskrecja spowodowały iż pełniła i bardziej odpowiedzialne funkcje. Zasadniczo pracowała w t.zw. Parku czyli dziale wyrabiania fałszywych dokumentów, mając sobie zleczone kwestje dokumentow pracy /Arbeitskarty itp/ i stosunki organizacyjne z wtyczkami naszymi w urzędach pracy. Poza to jako osoba zaufania była pźniej łącznikiem, między Kwikka Komend. Główną AK i polską Częścią Zarządu Miejskiego. Chodziło o to iż wizyty starszej Pani u dygnitarzy Magistrackich, dobrze zresztą upozorowane, nie wzbudzały podejrzeń

Not 2 SPF Londyn

3/1/24

niemieckiej obserwacji.

Straciwszy męża w grudniu 1941 resztę energii i całą wielką praktykę konspiracyjną oddała pracy niepodległościowej, pracowała pod pseudonimem Zbyszkowska.

Gdy wybuchło powstanie została łączniczką Komendy Głównej AK. Już w końcu powstania przechodząc z meldunkiem Marszałkowską około numeru 71 zginęła 23 września od pocisku granatnika niemieckiego. Zginęła momentalnie.

Pochowana była chwilowo na podwórku domu N 71 w trumnie z nieciosanych desek wysłanych jesieniami liśćmi. Już podczas obecnej okupacji sowieckiej grono przyjaciół i współpracowników przeniosło ciało ~~xxxxxx~~ na Powązki.

Uwagi:

Pani S. posiadała dwa imiona nadane na chrzcie: Helena i ~~xxxxxx~~, Antonina, obu nie lubiła i przez szereg lat podpisywała się Halina.

Hal . 2 SPP Londyn

II Materiały uzupełniające relację

- Wspomnienie o H. Sujkowskiej sporządzone przez wnuczkię Danutę z Sujkowskich Francka, Ontario 2004, druk, k. 4, s. 1-4

Elżbieta Zawacka

Od: Hanna Zbirohowska-Koscia <@o2.co.uk>
Do: Elzbieta Zawacka <zawacka@wp.pl>
Wysłano: 28 marca 2004 19:00
Załącz: Jola Wedecka-Kasicka.doc
Temat: Fw: SujkowskaHalina.doc

FUNDACJA
 "Archiwum i Muzeum
 Armii Krajowej oraz
 Wpłynęło dnia 13 09 07
 L. dz. 1618/254-517/07
 Zakreślić
 Referent

Szanowna i droga Pani !

Zajelo mi sporo czasu, ale juz moge Pani przeslac wspomnienie wnuczki o Halinie Sujkowskiej i zyciorys Jolanty Wedeckiej - Kasickiej, który otrzymałam od dr. Katarzyny Kujawskiej. Bylismy razem w druzynie, potem hufcu prowadzonym przez Jole. Byla tez nasza komendantka podczas Powstania Warszawskiego. Podobny tekst jest zlozony w Muzeum ZHP.

Przesylam Pani wyrazy szacunku i bardzo serdeczne pozdrowienia,

Hanna Koscia

----- Original Message -----

From: Danuta Francki
To: Koscia,Hanka
Sent: 25 March 2004 02:50
Subject: SujkowskaHalina.doc

HALINA z CHMIELENSKICH SUJKOWSKA
Ze Wspomnien Wnuczki

Przez cale moje dzieciństwo, bywalismy u Dziadków Sujkowskich na Koszykowej, co niedziela na kolacji, jak również na Swieta Bozego Narodzenia i Wielkanocy oraz na sw. Helene, 2ego marca, imieniny Babci. Imieniny Babci byly obchodzone przez trzy dni: dla dalszych znajomych, dla bliskich znajomych i przyjaciół, dla rodziny. Mieszkanie zamienialo sie w kwaciarnie: bialy bez w doniczkach, narcyzy, tulipany, hiacynty. Mój ojciec otwieral drzwi gosciom i usmiechal sie z zadowoleniem, kiedy liczba skladajacych zyczenia przechodzila 100 osób.

W czasie wojny, godzina policyjna uniemozliwila zwyczaj niedzielnych kolacji, ale bywalismy tam czesto, a po aresztowaniu mojej Matki w 1943 roku, mój mlodszy brat Ziemowid i ja zamieszkalismy u Babci (Dziadek zmarl w 1941 roku) i zostalismy u niej az do Powstania. Kiedy Babcia zginela od odlamka niosac rozkaz Komendy Głównej, bylam jedynym czlonkiem rodziny obecnym na pogrzebie na podwórku kamienicy przy Marszalkowskiej 71. Przyniesiono zbita z desek otwarta trumne: blada spokojna twarz, rece zlozone na piersiach, na czwartym palcu zelazna obraczka, która nosila od czasu, kiedy oddala na Skarb Narodowy cala swoja bizuterie lacznie ze zlota obraczka slubna. Zelazna obraczka, symbol zycia oddanego sluzbie Polsce. Kiedy przyszlo do zasypywania trumny, wzielam lopate i zaczelam zsuwac grudy ziemi. Rece mi drzaly i któs powiedzial: zabierzcie jej lopate, tak bedzie bardzo dlugo...A nad glowami rozrywaly sie niemieckie pociski, a spadajace odlamki byly tak gorace, ze jesienne liscie tlily sie na ziemi. Ktos inny powiedzial: zostawcie ja. To wnuczka...

W mieszkaniu moich Dziadków na Koszykowej, wisiala duza fotografia Marszalka Pilsudskiego, z którym laczyla Dziadków osobista przyjazn oraz współpraca na terenie dzialalnosci niepodleglosciowej. Bywal u nich czesto, wielokrotnie nocowal. Do mieszkania Dziadków przyjechala prosto z kliniki polozniczej pani Ola, zona Marszalka z nowonarodzona Wandzia (Marszalek byl podówczas wieziony w Magdeburgu). Obie córki Marszalka nazywaly Babcie Ciocia Hala. Kiedy Marszalek umieral w 1935tym roku, Babcia spedzila wiele godzin przy jego

łóżku.

Fotografie robił mój ojciec Zbigniew, kiedy Marszałek był u Dziadków na obiedzie i według opowiadania Babci, rece mu się trzesły z przejęcia. Zdjęcie, wielokrotnie powiększone, oprawione w srebrną ramę miało to do siebie, że zależnie od kąta, pod którym się patrzyło, Marszałek miał inny wyraz twarzy. Ta fotografia była jakby symbolem myśli przewodniej w życiu Babci: całkowita niepodległość Polski w wizji Józefa Piłsudskiego nie opierająca się ani o carską Rosję ani o cesarską Austrię.

W czasie II wojny światowej – kiedy ludzie szukali nadziei, gdzie mogli, Babcia wierzyła, że wyraz tej twarzy odzwierciedlał sytuację na świecie. Dzisiaj Komendant (bo tak nazywała Marszałka moja Babcia z nawyku czasów zanim został Marszałkiem) się uśmiecha, mawiała Babcia i podnosiła ją to na duchu.

Niewiele miała powodów do radości w czasie II wojny światowej wojny. Wywalczona 20 lat wcześniej niepodległość zamieniła się na niemiecko-sowiecką okupację terroru i wyniszczenia narodu. Ze spraw osobistych, Dziadek zmarł na raka gardła, starszego syna Zbigniewa, który kierował Dywersją i Małym Sabotazem ścigało Gestapo, żona Zbigniewa, Idalia, aresztowana jako zakładniczka zmarła w Oswiecimiu, młodszy syn Bogusław po udziale w obronie Okocimia był wzięty do Oflagu, gdzie spędził całą wojnę... W 43 roku wzięła do siebie dwoje osieroconych wnuków: Danutę i Ziemowida. Również u Dziadków, prawie całą wojnę mieszkała żona Bogusława Cecylia i najmłodsza wnuczka Kryśka.

Od 39 roku pracowała w Podziemiu. Zginęła śmiercią bohaterską na służbie Polski.

Helena Ludwika Chmielenska, która później używała imienia Halina, urodziła się w Kijowie 29 stycznia 1872 roku. Ojciec Antoni był oficerem w carskiej armii, odznaczył się w wojnie na Kaukazie przeciwko Szamilowi i doszedł do rangi generalskiej. Brat ojca, Zygmunt, był pułkownikiem w Powstaniu Styczniowym i został przez Rosjan spalony w stodole razem ze swoim oddziałem. Drugi brat ojca, Ignacy, brał udział w Komunii Paryskiej.

Korzystając z przepisów armii carskiej pozwalającej generalom iść na emeryturę bez dalszej wysługi lat, Antoni wystąpił z wojska i osiadł z rodziną w Kijowie. Miał czworo dzieci, z których druga z córek była Halina. Chodziła do rosyjskiego gimnazjum, które ukończyła ze złotym medalem mając 15 lat, przez co potrzebowała specjalnego zezwolenia z ministerstwa na wydanie świadectwa. Interesowała ją nauka ścisła i chciała jechać do Szwajcarii, jako jedynego wówczas kraju, który przyjmował kobiety na wyższe studia, żeby studiować biologię na uniwersytecie. Matka nie chciała o tym słyszeć. Żadna szanująca się panna z dobrego domu nie pojedzie sama za granicę i do tego studiować i do tego *biologie*...

Chcesz się uczyć dalej, proszę bardzo, jest tutaj konserwatorium muzyczne. Nie mając wyboru, Halina skończyła konserwatorium na pianino i chociaż przez jakiś czas dawała prywatne lekcje muzyki to nigdy chyba potem nie grała.

Dom Chmielenskich był nie tylko polski, ale wysoce patriotyczny. Dzieci mówiły w domu po polsku i uczyły się, oczywiście potajemnie, polskiej historii i literatury. Pomimo rosyjskich szkół i ukraińskiego miasta wszyscy czworo rodzeństwa myśleli po polsku i mówili czystą polszczyzną praktycznie bez naciągów akcentowych czy też wyrażeniowych. Do tego domu, jako bezpiecznego, został skierowany Józef Piłsudski, kiedy w późnych latach 1880-tych czy też wczesnych 90-tych jeździł po Rosji prowadząc akcje antycarskie. Kiedy z walizkami nielegalnej biblioteki dzwonił po raz pierwszy pod podanym mu adresem, z przerażeniem zobaczył otwierającego mu drzwi rosyjskiego ordynansa (taki przysługiwał emerytowanemu generalowi). Szczęśliwie przyszła na to jedna z córek domu, hasło zostało wymienione i wszystko się wyjaśniło.

W 1896 roku, Halina wyszła za mąż za Antoniego Sujkowskiego, młodego chemika, który ukończywszy studia chemiczne w Dreźnie dostał posadę w rafinerii cukru pod Kijowem. Po ślubie, parstwo młodzi wyjechali na Śląsk być może dla uniknięcia ścysji z matką Haliny, który oponowała małżeństwu uważając, że druga córka nie może wychodzić za mąż przed pierwszą. Niestety, pierwsza córka, Maria Antonina, była ułomna od urodzenia i nigdy za mąż nie wyszła. Należy dodać, że była również bardzo czynna w pracy niepodległościowej, za co została skazana na 5 lat zsyłki do Wiatki w Rosji.

Na Śląsku, Antoni jakiś czas pracował, jako chemik, ale pociągało go nauczycielstwo oraz przerabiał się na geografę. Ich dom stał się punktem przelotowym przez granicę austriacko/rosyjską dla Józefa Piłsudskiego i jego współpracowników.

Antoni zaczął uczyć w eksperymentalnej szkole handlowej w Bedzinie. Szkoła założona przez kupców śląskich miała za zadanie wykształcenie przyszłych przemysłowców i kupców i w zakres jej programu wchodziło kształtowanie nie tylko umysłów, ale również charakterów wychowanków. W ramach tego programu istniały przy szkole organizacje patriotyczne. Antoni uczył geografii oraz był przez jakiś czas dyrektorem tej szkoły, jak również pierwszym dyrektorem podobnej szkoły w Kaliszu. W międzyczasie w domu przybyły dzieci: Zbigniew urodzony w 1898 oraz Bogusław w 1900. Rodzina zmieniała miejsce zamieszkania, ze Śląska do Warszawy i z powrotem i znowu do Warszawy. Przez jakiś okres Halina z dziećmi mieszkała w Warszawie, a Antoni dojeżdżał z Kalisza na weekendy.

W Warszawie Halina dawała lekcje polskiego na kompletach i należała do organizacji niepodległościowych, jak Liga Kobiet Pogotowia Wojennego (której była jedną z założycielek) i POW. Śladem Komendanta wstąpiła do PPS widząc to jako instrument do odzyskania niepodległości. Wydaje się, że chodziło wtedy o włączenie w ruch niepodległościowy wszystkich warstw społeczeństwa, co chyba nie miało miejsca w poprzednich powstaniach.

Latem 1914 roku Halina i Antoni znaleźli się w Krakowie w drodze powrotnej z podróży po Europie. Do Krakowa również przybył z Warszawy ich syn Zbigniew, który przyjechał na zlot Sokola. Również w Krakowie, Józef Piłsudski realizował swoje plany zorganizowania jednostki wojskowej, która miała oficjalnie jako polską jednostkę wziąć udział w zbliżającej się wojnie światowej.

Halina wzięła czynny udział w tych przygotowaniach, przy czym uprosiła Komendanta, żeby w poczet tej jednostki zaliczył jej syna. W ten sposób, kiedy w nocy 6-go sierpnia z Oleandrów wymaszerowała 167 ludzi licząca Pierwsza Kadrowa, zaczątek przyszłych Legionów, najmłodszym jej członkiem był 16-letni Zbigniew Sujkowski, pseudonim Bolko. Mimo woli przychodzi na myśl starożytna matka Spartanka, która wręczając tarczę idącemu na wojnę synowi zwykła była mawiać: wróć z tarczą lub na tarczy.

Pierwszą wojnę światową Halina spędziła w Warszawie dalej oddając się pracy niepodległościowej. Po odzyskaniu niepodległości była między innymi, działaczką oświatową, radną miasta Warszawy oraz senatorką. Została odznaczona Polonią Restituta i Krzyżem Zasługi.

Do konspiracji należała od 27-go września 39-go roku jako sekretarka i łączniczka komórki powołanej przez prezydenta miasta W-wy, Stefana Starzyńskiego, której zadaniem było udzielanie pomocy dla KG SZP oraz łączniczka komórki Park Oddziału Organizacyjnego KG ZWZ-AK. W Powstaniu Warszawskim pełniła funkcję łączniczki szefa tego oddziału płk. Antoniego Sanojcy; z idąc z rozkazem zginęła od odłamka podczas przechodzenia wzdłuż barykady na Marszałkowskiej i została pochowana na podwórku najbliższej kamienicy pod

numerem 71. Staraniem przyjaciół była ekshumowana po Powstaniu i pochowana na Powązkach w grobie meza.

Była kobieta bardzo piękna; w młodości pozowała do rzeźby anioła, w którymś z warszawskich kościołów (nigdy nie chciała powiedzieć, w którym). Bardzo wykształcona, znała obce języki, literaturę i historię. Charakter stalowy, a jednocześnie kochająca żona, matka i babka, uwielbianą przez meza i synów, ukochana babcia swoich wnuków. Niestrudzona bojowniczką o wolność Polski, nigdy nie traciła siły do dalszej walki, kiedy było trzeba. Przy tym wszystkim, osobie bardzo skromna.

Służyła Polsce 'z całego serca swego i z całej duszy swojej'.

Napisane w Kingston, Ontario, Kanada przez wnuczkę, Danutę z Sujkowskich Francka.

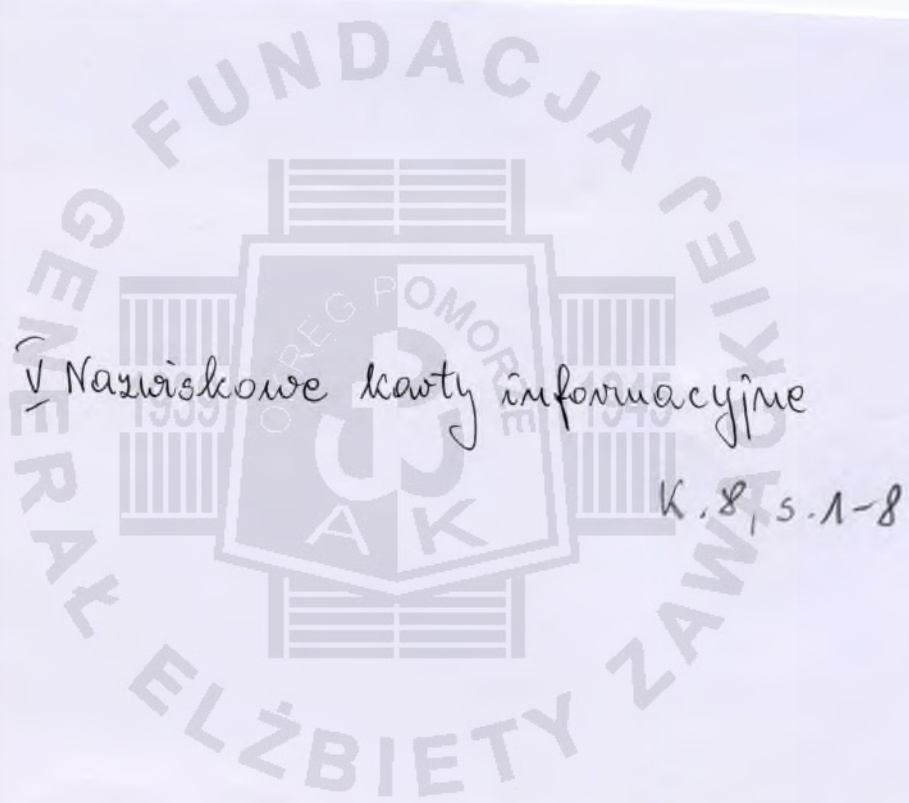
24 marzec 04

Outgoing mail is certified Virus Free.

Checked by AVG anti-virus system (<http://www.grisoft.com>).

Version: 6.0.596 / Virus Database: 379 - Release Date: 26/02/2004

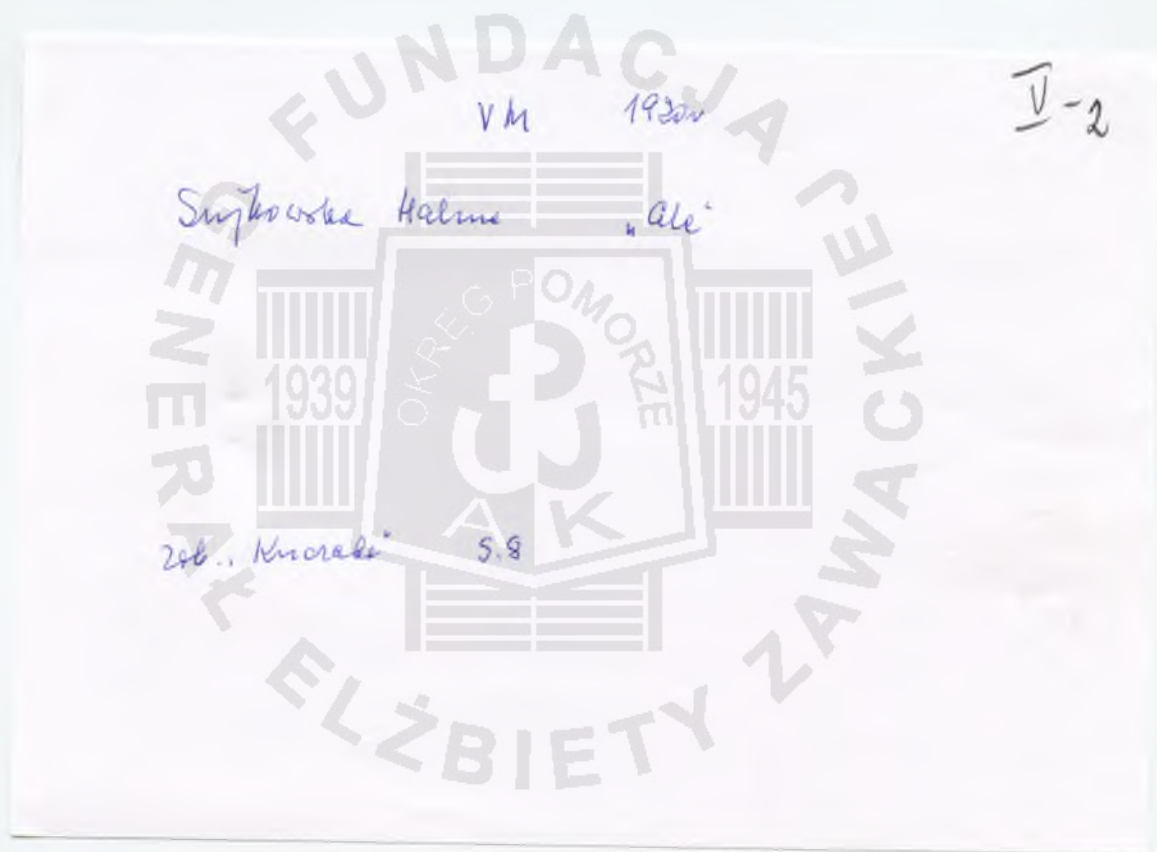
POW

V 1

K9 AK

†
2071. **Sujkowska z Chmieleskich Helena Antonina „Ala”, „Profesorowa”** urodziła się 21 stycznia 1878 r. w Kijowie, w rodzinie generała armii rosyjskiej. Przed I wojną światową uczestniczyła w akcji niepodległościowej, była jedną z założycielek i działaczek Ligi Kobiet Pogotowia Wojennego, związaną z PPS, a w czasie I wojny światowej członkinią POW. W okresie międzywojennym pracowała w Ministerstwie Zdrowia, była radną m.st. Warszawy. Do Senatu V kadencji powołana została przez prezydenta, zasiadła w Kole OZN. W czasie II wojny światowej od września 1939 r. uczestniczyła w konspiracji, była łączniczką Oddziału I (Organizacyjnego) Komendy Głównej SZP-ZWZ-AK; poległa w powstaniu warszawskim 23 września 1944 r.

Kto był kim ~ II RP

i UM J-3
SUKOWSKA Helena Antonina
z d. Chmielowska
zob. Kuneit "Stawnik...", T. 1, s. 149, 150
D. 6 III 03

i

VM

V-4

SUJKOWSKA Helena

- Główny Rzecznik Towarzystwa Opieki nad uwolnionymi z więzień. | Petro - mety | Guberni Werszewskiej | spis z dnia 1 I 1812 r.
- zamieszkała w W-wie

2byszevske "Ministerstwo polskiej Niedy",
II 03 W-wie 1883, s. 275

7-5
Pow

**Sujkowska z Chmieleńskich
Helena Halszka**, działaczka społeczna, oświatowa i polityczna, także działaczka konspiracyjna (ps. „Profesorowa”) – poległa przy ul. Marszałkowskiej 71, pełniąc służbę łączniczką w Powstaniu Warszawskim 23 września 1944 r.
Nasze Dziennik, 4-5 I 2003

[Bustae]

Przełata D. Pomyślisz.

VM

POW

V-6

SUJKOWSKA HELENA

- rozmawiałam na temat jej biografii z p. Agnieszką Cieślikową. Powiedziała mi, że tę biografię opracowuje dr Joanna Dufurat z Wrocławia. Obie Panie są w kontakcie. Nawet spotkają się w najbliższych dniach i omówią jeszcze tę postać.

K. Wojtowicz

vm
Snijskowska Helena
7-7 Pół
1939 OKREG POMORZE 1945
206 Dąbrat 7 "Kobiety..."
FUNDACJA
GENERALNA
ELŻBIETY ZAWACKIEJ

SUJKOWSKA HELENA ANTONINA z d. Chmie-
leńska, „Ala”, „Profesorowa”, „Zbyszewska” (21
I 1873–23 IX 1944), ur. w Kijowie, c. Antoniego,
gen. armii rosyjskiej, żona profesora geografii go-
spodarczej Wyższej Szkoły Handlowej, Antoniego,
przed I wojną światową działaczka niepodległościowa,
jedna z założycielek i działaczek Ligi Kobiet
Pogotowia Wojennego, najpierw w Warszawie, póź-
niej w Będzinie, Częstochowie, Łodzi, Kielcach, czł.

H. Sujkowska (fot. ok. 1900)

382

SUJKOWSKA HELENA

BUJKOWSKA Helena

